

Ms 4525/573

Svábhely, 1921 július hó 16-án.

Kedves Sándor!

Csatolva küldöm a Fontes-kiadás előszavát, mely két gondolatsort tartalmaz. Először a vállalat eszméjének kialakulását, másodsor a legközelebbi idő programjatalap gondolatunkból mintegy szervesen kifejtve. Azt hiszem, ha ezt csak a hátlapon, mint prospectust közölnénk, akkor nem dombozodnék ki eléggé egész conceptionk. Így pedig mindenki látni fogja, hogy itt nem ötlet-szerűen összerzedett kiadványokról van szó, hanem egységes nagy terv szerint dolgozunk, melynek pár constructiv gondolat az alapja. Sajnos a "kiadjuk", "közrebocsátjuk", "megjelenik" szó sokszor ismétlődik. Ha szinonimákat találnál és az ismétlődő szavakat kiküszöbölnéd, köszönném. Kefele vonatot kérnék. Hogy a dolog kicsit hosszabbra ütött ki, mint reméltem, talán nem baj. Hisz nagy vállalat beköszöntője és terjedelmes kötet élén is van. E nélkül az előző nélkül különben az emberek nem is tudnák, hogy mit keres ott a címlapon az a fontes felirat.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Hekler tanítványának bécsi útja dolgában írni fog neked. A fedezet utalványozható.

Remélem jól vagy a társaiddal a munka serényen folyik.

Még egyet. A Széchenyi szobor clichiroztatásánál a minőségre vigyázni

kellene. A Bártfa-Szabó ^{ch}clibéi megdöbbentően rosszak voltak. Ilyen képek az
amateur-kiadás becsületét kompromittálnák. Én az igazat megvallva, nem értek
a technikai sokszorosítás különféle módjaihoz. Csak mind dilattans vetem fel,
hogy milyen eljárás útján állítják elő azokat aszép arcképeket, a melyek
némely "összes munkák" előtt meg szoktak jelenni. Kérlek, erre a kérdésre
~~de a Bártfa-Szabó clibéi megdöbbentően rosszak voltak. Ilyen képek az~~
~~amateur-kiadás becsületét kompromittálnák. Én az igazat megvallva, nem értek~~
~~a technikai sokszorosítás különféle módjaihoz. Csak mind dilattans vetem fel,~~
~~hogy milyen eljárás útján állítják elő azokat aszép arcképeket, a melyek~~
~~némely "összes munkák" előtt meg szoktak jelenni. Kérlek, erre a kérdésre~~
~~de a Bártfa-Szabó clibéi megdöbbentően rosszak voltak. Ilyen képek az~~
~~amateur-kiadás becsületét kompromittálnák. Én az igazat megvallva, nem értek~~
~~a technikai sokszorosítás különféle módjaihoz. Csak mind dilattans vetem fel,~~
~~hogy milyen eljárás útján állítják elő azokat aszép arcképeket, a melyek~~
~~némely "összes munkák" előtt meg szoktak jelenni. Kérlek, erre a kérdésre~~
fogastalan, ha ekkora fáradságot és költséget beleöltünk.

légy különös figyelemmel és intézzed a dolgot ismert gondossággal és kipó-
bált jó izléseddel. Ha már annyi fáradságot és pénzt beleöltünk, hogy legyen
a mű igazán kifogástalanul szép.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Kiváló tisztelettel

igaz hived

Lebelle

u. i.

Nagyon sietve írok, mert egy szolga vár egy másik levélre s ezt az
alkalmat fel akaron használni arra is, hogy a Te leveledet is magával vigye
le a városba s ott adja fel. Azért írok ilyen reonszertelenül. Félreértés
elkerülése végett kiemelem, hogy már a dőblingi hagyaték boríték-lapjain is
szükségesnek tartanám - úgy mint jelezted - egy prospectus kiadását fontos
vállalatunk ^{előhíratásulak ulla} legújabb megjelenő köteteiről. Ezt a bevezetés nem teszi feles-
legessé. Hogy ezt megszerkeszthessük, jó lenne a bécsiéktől megtudni, hogy
a nemzetigéai, és az emigrációs kiadványnak minő gyűjtő címet akarnak adni
s a tót kötetet ennek keretén belül hogy akarják címezni. Angyal Falk stb
kötetének címét is jó lenne megtudni, nehogy a boríték lap szedése a teljes
befejezést megint késleltesse.

Budapest, 1921 július 21.

Kedves Sándor!

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

Folyó hó 18-án és 19-én kelt becses leveleidet nagy érdeklődéssel olvastam. Különösen az erencsét kívánom az István nádorra vonatkozó csomóhoz. Ez már valóságos lelet. Minthogy a kis Ákost szintén historikusnak szántuk, nem lenne-e jó a dolgot az ő leleteként szerepeltetni, mire annyival is inkább rászolgált, mert míg más ifjak az ő korában a szünidőt szemittevéssel töltik és szüleik pénzét költik, addig ő - igazi atyja fia - becsületesen dolgozik és keres. Ha eszmém megnyeri tetszésedet, úgy Ákos írhatna egy levelet Károlyi urnak s abban ismertethetné a leletet utalással arra, hogy úgy értesült, hogy a Batthyányi kormány legfontosabb államiratainak kiadása gondolatával az öreg ur foglalkozik. Ugy gondolom

ugyanis, hogy ha István náder dolgaiból nem kerül ki külön kötet, akkor az ő dolgait is az 1848-49-iki eseményekre vonatkozó publicációba kellene incorporálni. Ebben az esetben a kiadványban meg kellene említeni, hogy ez Ákos alcsuti levéltári kutatásainak eredménye. Ha ez nem tetszene Neked, akkor a leletet ismertethetnéd pl. Társulatunk őszi közgyűlésén úgy, mint Károlyi a döblingi hagyatékkal tette. Ehhez persze ki kell majd kérnünk a főherceg engedelmét, mit ő kétségtelenül meg fog adni. Az iratokat mindenesetre másoltasd, ha úgy látod, hogy az alcsuti anyag nagyon bőséges, akkor állítsunk be még egy másolót, *az kastélyban* kint nem kellene a kastélyban szállásolni el, hanem kint a faluban. Az az összeg, mibe ez egy hónapig kerül, nem jön tekintetbe, csak jól haladjunk. Jó jelle, ha erre valakit kiczitálnál.

Már múltkor levelemből kifelejtettem, hogy Kolányival folytatott beszélgetéseimből úgy emlékszem, hogy a Nemzeti Múzeumban is nagy anyag van a palatinusra vonatkozólag. Jó lenne, ha ez iránt tájékozódnál, hogy ehhez a munkához is még jókor oda állítsunk valakit.

A fontos alapra vonatkozó előzetes tájékoztatást
igen köszönöm. Én azt hiszem, hogy ebben a tekintet-
ben tisztán csak akkor fogunk látni, ha a pénztáros
egy olyan pénztári naplót fektet fel, a mely egyben
főkönyv számába is megy. Én annak idején ilyent vezet-
tem be a Julián vidéki intézeteinél és pedig igen jó
eredményre. Ha a könyvet kinyitjuk az egyik oldal
rezerválva van a bevételeknek, a másik a kiadásoknak.
Mindegyik lapon annyi kolonna, a hány neme van a be-
vételeknek, illetve a kiadásoknak s minden oldalom
egy összesen rovat is, hogy a lap zártakor vagy
előbb is könnyen látni lehet, mennyi az összes bevétel
és mennyi az összes kiadás. A bevételi külön ko-
lumnák lehetnének: 1. adakozás a forradalom előtt /:
az én első gyűjtésem az összeomlás előtt: /, 2. adake-
zés a döblingi hagyaték kiadására, 3. adakozás a Szé-
chenyi könyvtár részvénytársaság alaptőkéjének össze-
gyűjtéséhez, 4. a bécsi kutatásokra, 5. írói tiszte-
letdíjakra /: mint pl. Weisz Manfréd adománya: / 6.
adományok részletesen megjelölt czél nélkül /: ide
9. A döblingi hagyaték eladásából befolytak
kellene venni Vanderbilt Gladys adományát: / A kiadások-
nál külön kolumnák lehetnének 1. részvényjegyzés a
Széchenyi könyvtár részvénytársaságnál, 4/44/ 2. a

döblingi hagyaték kiadásának költségei, 3. a bécsi
intézet fenntartásának költségei, 4. külföldi kikül-
detések /:pl. Szittyai uti költsége:/ 5. vidéki ki-
küldetése, 6. a szerencsétlen hadikölcsön jegyzés,
7. vegyesek . Ezt csak példaképpen hozom fel, de ilyen
rendszer mellett mindig lehet tudni mi célra mennyi
folyt be, mennyi ment ki, mennyi pénz áll rendelkezés-
re. Ha nem csináljuk, tervszerű gazdálkodásról szó-
sen lehet. Ennek megbeszélése végett Te Csánky, a
pénztáros és én egyszer össze ülhetnénk. Én ezekben
a kérdésekben meglehetősen szakértő vagyok.

MAGYAR
SZÖVETMÉNYEK
KÖNYVTÁRA

A nélkül, hogy magadnak fáradságot adnál, szép
lenne, ha kutatásaid előrehaladásáról időnkint tájé-
koztatnál. Mennyi lett Paulini név és tárgymutatója.
Miután a bevezetésben és különösen a naplókban renge-
teg a név, valószínűleg ez is impozáns technikai
része lesz a kötetnek. Csak aztán pontos is legyen,
mert nincs rettenetesebb, mint egy hibás mutató.

Pukánszkit és Ákost üdvözlöm.

igaz barátsággal

Sándor

Ms 4525/575

Budapest, 1921 augusztus 17.

Értekeztem a Károlyi kiadásával kapcsolatban.

Értekeztem a Károlyi kiadásával kapcsolatban.

Értekeztem a Károlyi kiadásával kapcsolatban.

Értekeztem a Károlyi kiadásával kapcsolatban.

Kedves Sándor!

Értekeztem a Károlyi kiadásával kapcsolatban.

Értekeztem a Károlyi kiadásával kapcsolatban.

Szíves soraidat őszintő köszönettel vettem és
összes kívánságaidnak megfelelően intézkedtem. Re-
mélem Baranyai ezúttal nem mondja fel a szolgálatot.

Az előszónak azt a részét, amelyben jelezzük,
hogy az 1848-49-iki anyag Károlyi kiadásában jelenik
meg, jó lenne az öreg urnak megmutatni, nehogy megne-
heztesse, bár előzetes ígéretét e részben már meg-
adta.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

Mályusz dolgában ma beszéltem Hómannal. Kérné
a folyamodás mielőbbi beadását, melyben M. egyszerűen
kinevezést kér a nélkül, hogy bécsi intézetről vagy
egyebekről benne szó lenne. Ugy látom, menni fog.

Hogy sikerültek a rézmetszetek? azokat Bécs-
ben, ha elkészültek, látni fogod bizonyára,

Budapest, 1901. február 17.

Károlyi meg van elégedve a név- stb. mutatóval?

Ne felejtünk el tartalom-mutatót

Rendkívül nagy érdeklődéssel nézek értesítéseid
elő a palatinus-kiadvány anyaga tekintetében.

Az intézet fehérműjét jó lesz mielőbb be-
rezni. Hogy is hívják beteg jelöltet? Ő is nemsoká-
ra utunkra indulhat ugy-e?

Mennem kell a külügyi bizottságba, azért irtam
ilyen sejtében.

Sok meleg üdvözléssel

igaz hived

meg. Jó lenne az éremnek megmutatni, ahogy megne-
veztettem. Az éremre is lehetne némi szöveg.

Milyen dolgokba ma kezdtem Hódolom. Kérem
a folyóiratba mielőbbi beiktatását, melyben M. egyeztettem

kínvevését kér a nélkül, hogy bővebb információkat vegy

egyeztessék benne az érem. Úgy látom, menni fog.

Hogy sikerültek a tárgyalások a németekkel?

ben, ha sikerültek, látni fogod bizonyára.

Budapest, 1921 aug. 27.

Ms. 4525/546
I

Kedves jó Sándorom!

Augusztus 21-én irt kimerítő leveledet nagy érdeklődéssel vettem. Az öreg Urtól is igazán tartalmas sorokat kaptam s így ma este abban a helyzetben vagyok, hogy Neked összefoglalólag válaszolhatok.

Mielőtt azonban a "hivatalos" dolgokra térnék, közlöm veled, hogy ma délután meglátogattam a Méltóságos Asszonyogat. Szokott kedves, derűs hangulatban találtam. A nyaralás igen jót tett neki, kitűnő színben van. Mondta, hogy Ákos is bejött Alcsutról, hol nagyon szeretett és ő is jól van. Szóval házad táját a szokott szép rendben találtam.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADEMLIA
KÖNYVTÁRA

Csánky szabadságra ment és felesége azt mondja, hogy hihetetlenül ideges s hogy a visszavonulás gondolatával foglalkozik. Igazán kár lenne s nagy veszteség a Levéltár színvonala szempontjából. A tudomány

szempontjából viszont nyereség, mert - azt hiszem -
rövidebb stagnálás után megint neki kezdene az alkotó munkának.

Az Öreg Ur nagy örömmel közli velem, hogy a nagy magyar szatira jegyzetozve sajtókész. Azt hiszem, ezt jó lenne a nyomdának mielőbb leadni. Így talán mondjuk novemberben mind a két kötettel egyszerre jöhetnénk ki, a mi kétségtelenül impozánsabb lenne. Utóvégre a nyomda már bele tanulhatott a kézirat olvasásába s így talán a szedés, korrektúra stb. gyorsabban menne, mint az I. kötetnél. Ennek nézetem szerint csak egy akadály lehetne; az t.i., ha azt hiszed, hogy az eddigi ár magas. Hekler ugyanis a Griff-könyvek dolgában árlejtést tartott és az Élet-nyomda egy iv szedését [papír nélkül] 2.200 K-ért vállalja. Ugy emlékszem, ez lényegesen olcsóbb, mint az Athenaeum ára. Pedig Schwarz Félix nekem határozottan megígérte, hogy speciell a döblingi hagyatékot önköltségi áron állitják elő. Ha nem kell, vagy nem lehet [esetleges szerződésre való tekintettel] újra alkudni, akkor - úgy gondolom - sürgősen le kellene adni a kéziratot és sürgős szedést kérni annyival is inkább, mert az egy usque másfél ivre becsült bevezetés kéziratát az Öreg Ur szintén már szeptem-

ber közepére igéri. E részben kérem véleményed szíves közlését.

Ma voltam Viasztánál. A két első kötet anyagát október elejére igéri. Ugy látszik 1823-ig le van neki másolva a napló és csak a jegyzeteléssel és a bevezetésekkel kell neki még kinlódnia. Azt mondja, hogy egy-egy kötet 40-50 iv lesz, mire megjegyeztem, hogy 40 ivnél nem szívesen mennék tovább egy-egy kötetnél. Beadtam neki azt is, hogy Károlyi lesz a bíráló, mit tudomásul vett [és mi mellesleg mondván] nekem nagy megnyugvás: /

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Voltam Czakósknál. Ő maga távol van; Bibó ígerte, hogy a bécsi intézet számára ugyanannyit kiutálnak, mint tavaly és hogy a döblingi hagyatékból is vagy 100 példányt rendelnek. A méltóságos Asszonyod is említi, hogy ~~hozzád~~ Hozzád is folyton érkeznek rendelések.

Végre megnyertem a csatát az anyagértékesítő 1,500.000 K-ja ügyében. Maróthy utolsó pillanatban nehézségeket csinált. Bethlennek kellett egy harmadik [:] levéllel közbereccsíteni. Ez azután átutított. Ugy jártam el ebben az ügyben, mint a Mefis-

tofeles a Raustban. A szerződés lejárt, az összes adótörvényeket végig elnököltem, az ígért munkát liferáltam, egész nyáron izzadtam; most kértem, követeltem a kikötött ellenszolgáltatást. Társulatunk tulajdonába ekként 2,300.000 K részvény van s az egész részvénytársaság felett föltétlen urak vagyunk Harmadfél millió szép pénz még ma is s ez lehetővé teszi számunkra, különösen ha egyes kiadványaink számára még speciális szubvencziókat is kieszközlünk [Palatinus kiadás, 48-49 Debreczen, nemzetiégi kiadvány stb:], hogy a részvénytársaságot állandóan fenntartsuk. Különben remény van arra is, hogy a történeti nemzetségek actiójának rendjén tudok új részvényjegyzéseket szerezni s így az alaptőkét felemelhetjük, mit most többségünk veszélyeztetése nélkül megtehetünk.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADEμία
KÖNYVTÁRA

Feleségem közben járt Pedlownál intézetünk főhörnemüjének dolgában. Nem eredménytelenül. Sok törölközőt megígért, egy vagy két tucsat lepedőt pedig kilátásba helyezett. Ákos már valószínűleg a Pedlow-féle lepedőkből vihet magával. S minden későbbi kutatót is - ha felutazik - megterhelünk majd 2-2 lepedővel s így végre fent lesz Bécsben az egész

Ms. 4525/576 III

A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT
ELNÖKE

anyag. Lukinics valami forrásból pokróczokat remél.
Szóval pik-nik rendszerben megy a dolog tovább.

Nagyon köszönöm, hogy az intézet felszerelésének kiegészítését a kezébe vitted. Én persze ügyelek arra, hogy az öreg ³Úr magát mellőzve miben se lássa. Minden rendelkezésem szíves figyelmeztetéseid alapján az ő útján megy. Bélyegző stb.

A formális megbízást a Batthyány-cabinet dolga-
ira az öreg Úrnak megadtam kérve, hogy másnál másol-
tasson és a mű terjedelme tekintetében teljesen sza-
bad kezet engedtem neki.

Igazán nagyon örvendek, hogy a Palatinus-kiadás-
hoz hatalmas anyagot találtál. Technikai munkával ma-
gadát ne terheld. A betű öl, a szellem az, a mi él-
tet...Ha több másolót kell is beállítani, se baj;
a Palatinus-kiadányra olyan külön alapot gyűjtök, a
mely ezt bőven fedezni fogja. A fő, hogy a gyönyörű
anyag egybegyűjtve előtted feküdjék, mikor az ér-
deklges munkához [:jegyzetelés, előszó:] hozzálátsz.

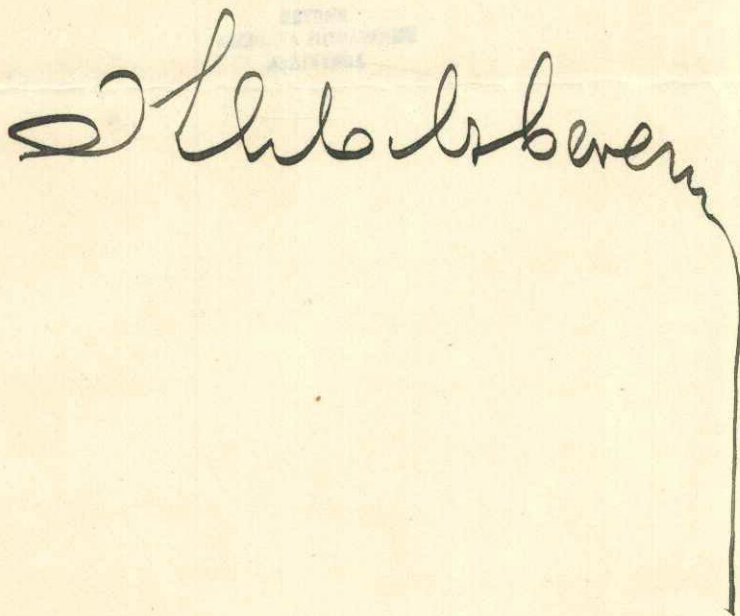
Szittyay hatalmas anyagot gyűjtött Simancasban.
3.500-4.000 magyar vonatkozású államiratot fotogra-
fál. Erről Károlyit részletesen tájékoztattam. Index-

xét nem Nálad hagyta?

Végül mit szólsz legújabb bogaramhoz? A diplomatikai szeminárium előkészít a középkori kutatásra. Szemináriumot kellene hirdetni az újabbkori levéltári kutatás módjáról s ennek rendén ismertetni a nagy levéltárak magyar vonatkozású anyagát, hol mit remélhetünk stb /:Angyal, Áldási:/ A ki bécsi intézetünkbe jutni akar, arra kötelező a collégium.

ne már későre jár. Mára elég.

Igaz barátsággal

A large, stylized handwritten signature in dark ink, likely belonging to László Berencsi, with a long, sweeping tail extending downwards and to the right.

Dr. KÁROLYI ÁRPÁD PALATINUS - kiadványról

1921 június 12-iki leveleiben.

A József nádorra vonatkozó kiadványt illetőleg az Általad, Kegyelmes Uram, fölvetett 2 módozat közül igénytelen nézetem szerint is organikusabb és szerkesztésileg is tökéletesebb volna az első megoldás; ha t. i. a nádor iratai és a másik két főforrásnak az ő működésére vonatkozó legfőbb és legértékesebb anyaga együttesen adatnának ki. A kiadványt e szerint én így képzelem el magamnak s terjesztem elő a képet kívánságod szerint.

A cím efféle volna: "József nádor iratai /munkái:/ és működése"

Első rész: terjedne az 1812. országgyűlésig.

Második rész: terjedne az 1830. vagy 1832-36. országgyűlésig.

Harmadik rész: a nádor haláláig.

Mintegyik részben akár külön-külön, akár témák szerint /:de a csoporton belül elkülönítve:/ lehetne hozni a./ a nádor iratait, b./ a nádor működésére vonatkozó legértékesebb iratokat a főlelhelyekről.

Mindegyik részt egy "Történeti Bevezetés" előzne meg, mely a nádor működését ismertetné az események és témák keretében a közlött és nem közlött, csak fölhasználandó levéltári anyag és az odavágó irodalom alapján.

Az első részhez Bécsben a Staatsarchiv iratai, a kabinet titkos rendőrségi iratok és az osztrák belügyminisztérium Hofpolitzei-Stelle irattára fognak szép anyagot szolgáltatni. A második és harmadik rész főképp /: a monttákon kívül:/ a Staats-Conferenz és az úgynevezett Kolowrath-Alten tömegeiből fog meríteni roppant sok adatot a Nádorra.

Ha a nádor naplói külön sorozatban együtt volnának kiadandók, akkor ez a napló-gyűjtemény lehetne akár a legelső rész, akár a negyedik, az utolsó. Természetesnek tűnnék ugyan fel, hogy a naplók mint legelső rész jelenjenek meg, de a jegyzetelés szempontjából jobb volna utoljára hagyni őket vagy esetleg, ha lehet, fűlcsztani a naplók publikálását is a kronologialag elhatárolt 1-3 rész közt.

Mintán az alicsati anyag is, az országos levéltári is óriási terjedelmű, a bécsi anyag is nagyon, de nagyon sok és nagyon gazdag zsákmányt ígér: egy-egy rész, azt hiszem, legalább 2 kötetet be fog tölteni! Pedig csak a legfontosabb, legkiválóbb radabok adhatók az adatok nagy tömege miatt!

Örülnek, Kegyelmes Uram, ha tetszésedet legalább némi részben megtalál-
tam volna az előadott kép. Bizonyára lesz kegyes Domanovszky kollégát infor-
málni, ő vele aztán a módosításokat és detailokat majd évőszóval megbeszél-
hetjük itt Bécsben.

1921 július 25-iki levelében.

A mi a Palatinus-kiadványt illeti; fölötte kellemesen hat rám az a szé-
leskörű, tágszemhatáru fölfogás, a melyből azt megítélni méltóztatol. Teljesen
egyetértek veled abban is, , a mit a boldogult nádor naplójáról, ezek esetleges
európai történeti értékéről mondasz. A kiadvány nagyszerűnek ígérkezik; de a
tisztá lelki öröm mellett, a melyet Domanovszkynak a remek témával való fog-
lalkozás okozni fog, óriási anyaggal kell megbirkóznia. Ennek a tudata vette-
ti fel velem azt a kérdést vajjon nem volna-e célszerűbb a hatalmas anyagot
és hosszú időt felölelő kiadványról mindent lefejtetni, a mi nincsen direkt
és szoros összeköttetésben a nádor működésével? Sándor nádorról pl. igen nagy
mennyeiségű, teljesen ismeretlen anyagot őriz a bécsi levéltár. A Te óhajtsáod
és Domanovszky kolléga terve szerint ezt a nagy materiát át kellene tanulmá-
nyoznia Domanovszkynak. Ezt magam is természetesen, magától értetődőnek
hittem eleintén. De időközben meggyőződén ennek a külön materiának nagy ter-
jedelméről, önkéntelen fölmerült bennem a gondolat, vajjon nem helyesebb volna-
e ezt külön földolgoztatni egy kis kötetben? Mályuszt, mint kegyes vagy írni
s mint magától Domanovszkytól is tudom, Domanovszky őszintén és méltány is
kedveli; vajjon nem beszélhetné-e őt rá Domanovszky e provincia elvállalá-
sára, ha Bécsben látni fogja az anyagot és ha Te, Kegyelmes Uram, ezt jónak
tartanád. A, hogy Mályus e miatt jóval lassabban haladna a nemzetiségi kér-
dés kutatásával, nem volna nagy vaj; ezt a publicációt ugyis az 1848 előtti
idővel kellene pl. Miskolczynak megkezdeni, mert hiszen Mályus csak 1848-czal

kezdé meg az acták tanulmányozását. Aztán meg terminushoz nincs ez a publicá-
tió kötve De ismétlem, ez csak futó gondolat tőlem, mely ha nincs tet-
széssedre, ne méltóztassál Kegyelmes Uram egy pillanatra sem foglalkozni to-
vább.

Domanovszky útja előkészítésében Mályus különben szorgalmasan halad előre
A nádornak az első periódusból sok levele van itt Ferencz császárhoz vicze-ver-
za. Azután jönnek speciális fasciculusok a nádor működésére vonatkozó ügy-
iratokkal telítve. Ez az anyag maga oly pompás utmutató, hogy Domanovszky az
én szerény utmutatásaimra nem fog szorulni.

ELŐKÉSZÍTÉS
MÁLYUS
D. DOMANOVSKY

Ms 4525 / 578

A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT
ELNÖKE

Budapest, 1921 szept. 1.

Kedves Barátom!

Tegnap озsonnán voltam a várban. Sugárzanak a boldogságtól, hogy a kiadvány ilyen hatalmasnak i-gérkezik. Családi tradíciók révén különösen az asz-szony mutat különös érdeklődést és érzéket a publi-cáció monumentalitása felett. A férjet inkább az ér-dekelte, hogy a naplók érdekesebb részeiből magyar fordításban lehetne esetleg népies kiadást is csi-náltatni, mire mi természetesen nem vállalkozunk. Ez - mondán - az Őcső Könyvtárnak való feladat. A gyűjtés szép eredménnyel kecsegtet.

Nagyon öröndek a dus zsáknánynak a neg vagyok róla győződve, hogy azt a közbe eső munkát, mely már nem a vállalat szemmel irányítása és még nem mecha-nikus másolás Mályusz lelkiismeretesen és szívesen

el fogja végezni, hiszen annyira felkaroltuk ezt a fiut általában, ezen kívül kineveztetjük, most ön-álló témát is kapott /:Sándor nádor:/, hogy igazán dolgozhat nemcsak sokat, hanem kedvvel is. Mályusz kutathatna az összes tekintetbe jövő osztályokban a palatinus kiadvány számára s ha nagyobb anyag ismét ki lesz jelölve, Te hosszabb-rövidebb időre mindig feül mehetnél Bécsbe a szükséges másolások kijelelése végett.

Bár I. perencz és V. perdinánd kora egyetemes történeti szempontból koránt sincs föltárva, mégis azt hiszem, hogy a bécsi volt cs. könyvtárban a könyv-anyag is igen tekintélyes lesz. Az itt meg nem lévő könyveket azután egyetemi könyvtárunk útján ki lehetne kölcsönözteni, a könyvezimeket a bécsi fiatalok kijegyezhetnék.

A Remélem, igaz örömed lesz ebben a hatalmas kiadványban, mely iránt óriási az érdeklődés és a mely alapvető lesz a XIX. század első felének históriája szempontjából.

Baranyainak szoltam s igéri, hogy felküldi. Meg lesz-e? igazán nem tudom, mert mielliókat elő tudok

ugyan teremteni, de a Társulat adminisztrációját
rendes mederben terelni azt nem tudom.

peleségem ma délután megy másod-ízben Pedlow
ezredeshez, remélem jó eredménnyel.

Az öreg urnak is írok egyidejűleg.

Minden jókat , igaz barátsággal

Shubert

Ms 4525/579

Budapest, 1922. január 21.

Kedves Barátom!

Itt küldöm az elnöki megnyitó korrekturáját. Azt hiszem, a latin szavak kiírása még nem egységes. Az én részemről a dolog rendben van.

Károlyinak írtam: 1. Vegyék fel a II. intézeti év honoráriumát. 2. Készséggel beleegyezem a döblingi hagyaték bevezetésének külön könyvben való kiadásába. 3. Felhatalmaztam az intézeti tagok havi díjának 3.000 K-ra való felemelésére.

Ba a döblingi hagyatékból további példányokra van szükség, azt vegyük a részvénytársaság példányaiból. Ugy azonban, hogy minket a 400 K eladási árból már csak 100 K illet, 300 K ellenben a részvénytársaságé. Így a részvénytársaságnak is lesz mintegy 30.000 K haszna, miből a honorárium kikerül.

A Főherceg levele megérkezett, mely szerint 400.000 K-t kapunk, mihelyt a Nádor-kiadvány II. kötete megjelenik. Nincs tehát semmi akadály a annak, hogy honoráriumod I. részleteként 20.000 K-nek kiutaltassék.

Paulini talán, mint a Történelmi Magyarország actiójának ösztöndíjasa mehetne Bécsbe s ott intézeti munkája mellett az egyetemre is járhatna. Azután tovább mehetne Németországba. Vagy pedig Paulini lehetne Mátyusz utóda Bécsben és a levéltár következő üresedésének várományosa, ha 2-3 évet dolgoznék ő is a Fontes vállalat számára. Általában azt akarom, hogy a fiatal generáció tudja, hogy ha pártfogásomra számít, akkor a Társulat nagy vállalataiban közre kell működnie, minden gyanakodás nélkül, hogy más fogja munkájának gyümölcsét látni vagy elesik évet-ötödös pótlékoktól vagy hogy a dolog a nyugdíjba nem számít bele vagy kerülni kell más hasonló éretlenséget. Általában neveljétek őket arra, hogy ne kicsinyeskedjenek.

A közjegyzőség dolgában már két levelet írtam Tomcsányinak

Egészséged, remélem, már helyre állott. Mikor indulsz
Bécsbe.

Igaz barátsággal

Lebelle

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

4525/580

Budapest, 1922 június hó 9.

Kedves jó Sándorom!

A mai vasárnapot arra használtam fel, hogy Neked és Mátyásnak kimerítően írok.

Reákvívil hiányoznak nekem kedves látogatásaid, melyeket előbb a Bernáth villa esztopai és gesztenyefái, utóbb a Helán villa terraszán tettél. Szép terveket szőttünk ezeken a helyeken, melyek most lassankint tetteré érlelődnek.

Nagyon örvendek, hogy szép anyagot találtál a palatinus kiadványra. A titkos jelentések értéke hitelesség szempontjából talán kétséges, de annál érdekesebbek lehetnek a kertörténeti szempontból is. Hogy az anyaggal megküzdhesd, talán Paulinit erre a célra vehetnéd igénybe. Ha teljesen segédmunkára szánná mellette magát, kinevezném őt az országos tudományos intézetek összehalászába és beosztanám Bécsbe erre a munkára.

A negyedéves jelentések megmaradhatnak, mert a munka evidenciában tartására kényszerítenek. Bécskészítenék ilyet pl. az Országos Levéltárban is.

Írtam Károlynak, hogy a nádori téma feladkozására az életrajti forma lesz a legalkalmasabb. Hozzá tettem, hogy a XVIII. század második negyedétől kezdve, mikor már a kancellaria szabályozva volt és világiak voltak a kancellárok, foglalkozni lehetne egy-egy nagy befolyású és egyélig és számottevő kancellárnak életével is.

Steier forduljon csak bizalommal hozzám. Závodszyk mint van a nyáron Hédeváren. A gróf azt üzente, ha Baranyainak valamire szüksége lenne, forduljon Závodszykhoz.

Egy kezdőnek Bécsbe küldése iránt várom előterjesztésedet.

Most térek rá levelem voltaképpen tárgyára.

A legközelebbi minisztertanács 12,000.000 K-t becsátott rendelkezésemre a tudományos czélokra /:könyvek és folyóiratok szükséges papíros megvásárlására.

A vételt azonnal kell effektuálni, mert minden vesztett nap árágítja az árakat.

A vételt kifelé az altruista nyomának kell lebonyolítania, mert ha megtudják az eladók, hogy akár a kultusz-kormány akár akadémia vagy tudományos társaságok veszik a papírt, mindjárt kétszerezésre tartják az árut. A mi nyomának egy részvénytársaság. Ezért külföld felé a nyom az igazgatóját, szállásolják el az intézetbe arra a pár napra, míg fennmarad.

Közvetlenül, minden Ugyenök vagy más hason egyén közbejött nélkül kell a vételnek történnie a gyártól. Bécsben lesz minden esztrák gyárnak központi irodája. A gyárak magáncsoknak nem szoktak közvetlenül és gyári áron árut adni, és egy részvénytársaságnak igen és pedig annyival is inkább, mert így új jó vevőre tehetnek szert.

Az igazgatónak több nagy gyártól kellene mintákat és ajánlatokat beszerezni, azután Károlyi elnöklété alatt Te, Lukinics, Eckhardt és Szekfü alakítsanak egy tanácsot és a legjobb minőségeket legelőszörben azó gyártól vegyék meg azonnal a papírt.

A vevő irodalmi és nyomai részvénytársaságunk legyen.

A pénzt Károlyi kérésére a követségnek sürgőnyleg közvetítőnek jelentése alapján nyomban átutálnám az általuk megjelölendő címre.

Szükség lenne tömeg-papírosra, mely olyan minőségű lehetne, mint a századoknak mostani száma volt, melyhez egyébként tartalmilag is gratulálok. Csak a papír kevésbé fehér lehetne.

Kellene azután tartósabb papírosból annyi, hogy a tudományos könyvekből és folyóiratokból 20-25 pélaány a nagy könyvtárak számára maradandóan legyen előállítható.

Szükség lenne fényes papírra a művészeti mellékletek számára.

Szükség lenne borítékpapírokra izléses színekben. Sárga a Fontesnek, barna a Századoknak, szürke a budavári kiadványoknak stb.

Általában állapítsátok meg okosan, hogy a 12,000.000 magyar koronát hogyan osszák meg az egyes papíros nemek között.

A papírt az altruista nyom raktáraiban fog elhelyeztetni. Jutányos papírt tőlünk csak az kap, a ki az altruista

nyomdánál dolgoztat. Így azután megmattalem az ellenállást. Szily bátyám ugyanis kijelentette már a próféta családkezhátat jövőre látásával, hogy altruista nyomda majd valamikor évek múlva méreg drágán pár tankönyvet fog kinyomni. Majd meglássuk kinek lesz igaza.

Igazán kérlek benneteket, fektessetek bele ebbe a dologba. 12,000.000 K szép pénz. Ha jól vásároltok, sok és talán elég jó papírokat is vehettek.

Remélem jól vagy, vigyázz egészségedre, a munkát ne erőltessd.

Igaz barátsággal

Szily

ms 4525 / 581

BUDAPEST, 192 2.évi július hó 23.-án.

Kedves Sándor !

Nagyon köszönöm, hogy a papirügyet lebonyolítottatok. Így legalább egy időre biztosítva leszünk hogy a valuta minden viszontagságai dacára is a tudományos munka folytonossága nem fog megszakadni.

Azt hiszem, Méltóságos Asszonyod már közölte Veled, hogy a kis Gyurival együtt állami fürdőhelyet kapott és hogy a Neked korábban kilátásba helyezett honorárium fejében 20.000 koronát külföldi kutatások támogatása címén államilag folyóvá tettem. Nem akartam ugyanis várni, míg a Történelmi Társulatnál tervezett akció folyamatba lesz tehető.

Persze, pénzünk vásárló erejének hanyatlása mindig több gondot és aggodalmat visz bele a magyar honorációs családok életébe, dehát majd megpróbáljuk e bajok ellen küzdeni s legalább kulturánk színét-ját a jövő számára megmenteni.

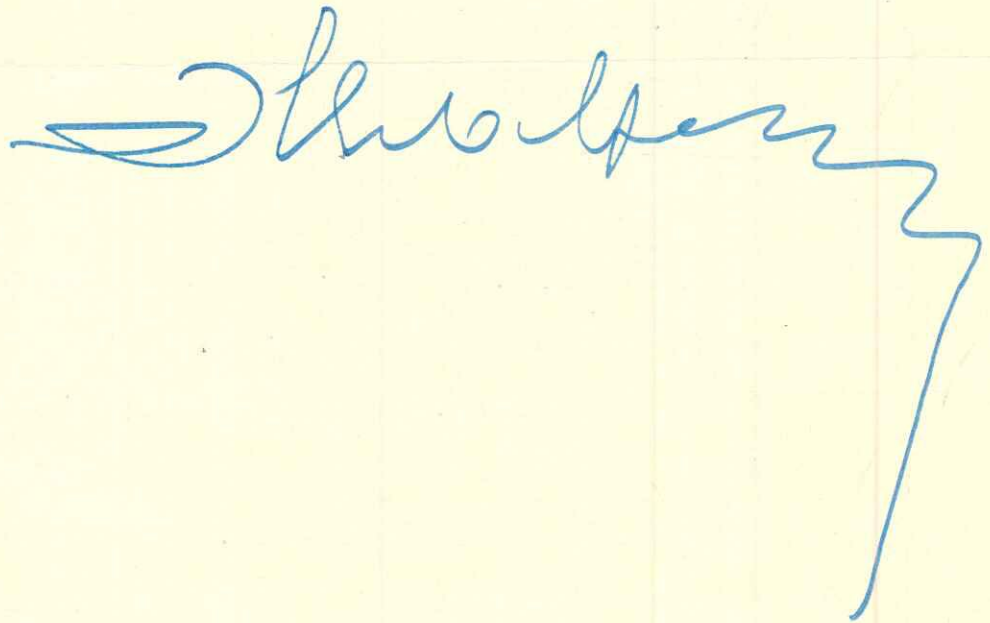
Hogy nagy a József nádorra vonatkozó anyag azt mindig sejtettem. Sajnos, ez munkádat rendkívül

megduzzasztja, viszont azonban módot nyújt a nagyobb kiválasztásra úgy, hogy aztán majd azt igazán jellegzetes darabokból is terjedelmere igen nagy gyűjteményt lehet csinálni.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Meg vagyok róla győződve, hogy a kiadvány igazán monumentális lesz.

Mondd meg a fiuknak, hogy a levelezőlap, melyen a testőr palota rajta van, nagy örömet okozott nekem. Nemcsak alkalmas, hanem egyenesen monumentális kulturház válik majd belőle. Abban a reményben, hogy levelem jó egészségben talál vagyok igaz barátsággal

Ms 4525 / 582
Görsvintmihály 1922 VIII 1.

Dr. Leó Borócsa!

Mint feltétele, hiszhi ténck, ming en virasz to be?"
Mittoraias asszonyok bizonyára későbbi v. később,
hozzá számára is Gyurichnak állami fiúját érke-
zőttem hisz a hozzá uttam bábát hisz uti későbbi szegél
is gondoskodni. A Te dolgotokat pedig in egi-
zen másként befejelem, mint a hozzá tétel-
olet magad bizonyosodot tud is azt hiszem, hozzá
az in tételnek is a Te saját isle beishet, mint
pedig a hozzá napunk sokszor a jelen meg felül
Ugyanakkor, hozzá számára a jövő szeptember
tartományai szabadságot engedélyezve is mindezen
Biszben töltött hónap után folytatódni is beisi
intézetét handigjelen felül hav 15.000 Ft

1922. szeptember 15. Budapest
A Budapesti Tisztasági Bizottság. A szeptember 15. decem-
ber 60. 000 Ft-t tényleg kifizetve, melynek juttatása a
r.t. - től határozottan 15. 000 Ft honorárium is
az a 25. 000 Ft, melyet a Szerződés szer-
tésért előzőleg kifizetett utólagos rész. Így
100. 000 Ft, előzőleg kifizetve a Szerződés szer-
tésért. Ez a melléklet az is vizsgálati befizet-
és a juttatásaihoz is kifizetve, mi-
ntha a kifizetés, mely kifizetésnek is postája
maga.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

Bárminlyen fiktívul legyen megírva a pa-
latikus egyénisége, az biztosított, hogy
a magyar történelemről kifizetve a juttatás
az magyar történelemről kifizetve. A kifizetés
kifizetés egyénisége, az is össe fiktív. A kifizetés
maga kifizetés, mely kifizetés megírva
a kifizetés kifizetés magyar történelemről.

Minia hunk oly sok mondat törve. Mindeket
elobronch brötni, hogy nagy világharásaink befé-
je rést nyergjünk. Eből a röghetből nézve a döl-
ybet - látszólagosul is re nsignationul, a mi min-
den ellátó brödr is ellátó és megöleje. A palati my
brödröknél olyan lesz, a mely - míg rajta elölgöl -
érintettségét teljesem történeti fegye

A mi a fiatalok megismerését illeti, a népből
néha is bunt angolok által. De gondoskodjatok
hogy legyenek legyek. Hogy nem olyan mindeket ön-
ök brödröké kinn mindjárt beshitlen - csak he-
gyesek kinn. Hiszen tudod, Magyarok nem se-
ntem beshitlenek, hanem azok brödrök, melyek
brödröké is azt beshitlenek relatív vashitlenek.

Isztöly jég ki a Wiener Vashitlenek,
Schönbrunn, Lelények és a vashitlenek
területén a területén elvashitlenek.

In ma körökre utasok, beshitlenek vashitlenek
ésse Döster. beshitlenek beshitlenek.

Izer beshitlenek
Vashitlenek

BUDAPEST, 1922. augusztus 7.

Kedves Sándorom!

Mégegyszer vissza kívánok térni arra a tervre, melyet mult leve-
lomben érintettem. Te akkor, midőn a palatinus-kiadványba bel- vágtag
a fejlesztést, igen nagy dologba kezdtél. Ismétlem, a nácor több, mint
félezézádon át a magyar kormányzás központjában állott, minden nagy ügy
kezeln ment át s ennek következtében a palatinus-kiadvány voltaképpen
ötven évi magyar történelmének lényegét felöleli. Minthogy az így van,
szért a kiadvány nemcsak elsőrendű fontossága, hanem rendkívül nehéz
dolog is s nekem nagy magnyugvásomra szolgál, hogy a dolgot a Te keze-
lőbe tettem le. Meg fogod csinálni s ezzel a monumentális kiadvánnyal
maradandó nevet biztosítasz magának a magyar tudományos irodalomban.
Vácz János Kazinczy levelezésén kívül - melynek tárgya sokkal alá-
rendeltebb jelentőségű, részletei pedig kicsinyesebbek - nem is tudok
ilyen terjedelmű kiadványt nálunk a szellemi tudományok terén. De ép
pen az ilyen monumentális kiadványok maradnak minálunk tapasztalás
szerint torzók. Ezért akaron létrejöttéd bizenyossá tenni a nélkül,
hogy Te magadat túlterheljed. Ennek pedig nincs más módja, mint ha tel-
jesen a kiadványnak élhetsz s ez idő alatt nem lesznek anyagi gondjaid.
En utánna néztem a tudományos célokra itt rendelkezésre álló javada-
lomnak s megállapítottam, hogy képes lennék Neked havi 15.000 K, Laki-
ricsnek pedig havi 10.000 K tiszteletdíjat adni s ezen felül minaketten
élveznétek a Társulattól a kutatóknak kijáró 5.000-5.000 K havi élele-
mezési stb. költséget. Így fizetéseden kívül havi 20.000 K-a lenne,
mi egyfelől helyzeteden lényegesen könnyíteni fog, másfelől lehetővé
tenné számodra, hogy teljesen a kiadványnak dolgozzál. Imre is nagyobb
szolgálatot tesz hazájának, ha a török-keri kiadvány megindulását le-
hetővé teszi, mintha 5-6 hallgató előtt perorál az egyelőre Budapesten
működő volt Pozsonyi, most pécsi egyetemen.

A palatinus kiadvány papírjának kérdése is nagyon foglalkoztat.
Ezt ugyanis ugyanolyan párra szeretném nyomatni, mint a dőblingi ha-
gyatéket. Ilyen papírt azonban az altruista nyoma útján most a 12
millióból nem szerettem be. Mit gondolsz, nem kellene-e a szükséges
papír-mennyiséget /:természetesen csak a most munkában lévő 3 első

kötetre beszerezni? Ha módokban lenne erről ugyanannál a gyárnál tájékozódni, a hol a többi papírest is vettük, szöszönnettel venném. Persze nem az állam, hanem a részvénytársaság nevében, melynek ugyanis ügyvezető igazgatója vagy. Aztán én számítását csinálnék, van-e elég fedezetem valamelyik állami javasalmazásnál.

Károlyi aktája - úgy látszik - a külügyminisztériumban is elvesszett. Képzeltetek, hogy mennek az egyéb ügyek, ha azok így mennek, melyek iránt miniszter érdeklődik.

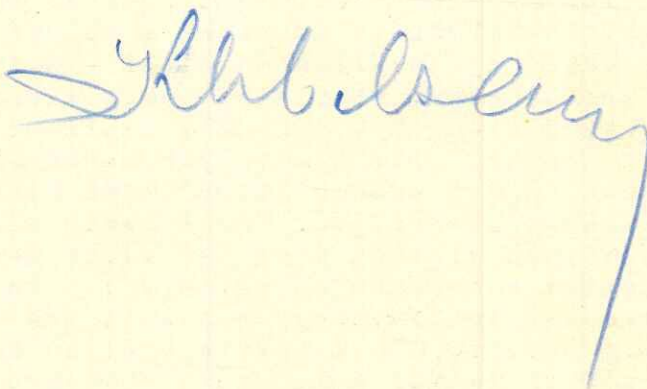
Az országos levéltár építése - most jöttem rá - teljesen megakadt a most minden ismét kétszerannyiba kerül, mint akkor, mikor a 12 milliót szereztem. Sprengelnem kell az egész építési bizottságot.

A nagy tehetetlenség leküzdése végett kineveztem a VII. fizetési osztályba Hegedűs Istvánt és becsztam adminisztratív titkárnak Csánky mellé, a kinek Kossányi kivételével eszelékvésre képes embere nincs.

Hogy mielőtt rombolásokat tett véghez a ferradalom a munkakészségbe, az csak most tűnik ki. Mindenki "követel" és nagyon kevesen dolgoznak. Innen az állami adminisztráció felbomlása.

Remélem jóegészségben vagy és családcának is bizonyára jót tesz a balaton. A bécsieket üdvözlöm, téged egészen különösen.

MAGYAR
FUDOMÁNYOS AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

BUDAPEST, 1922. augusztus 12.

M 4525/584

Kedves Sándorom!

Már harmadik levelemet írom s nem kapok rájuk Tőled választ. Dizonnyára vagy az én leveleim veszttek el vagy s Te válaszaid. Pedig minakettőben fontos dolgokra tértem ki. Minthogy pedig sokáig késni nem tanácsos, válaszod vétele előtt a cselekvés terére léptem s kiutaltam Neked 75.000 K-t a már folyósított 20.000 K-n felül szeptember-decemberi tiszteltelidíjad fejében, melyet Magad vagy a Méltóságos Aszszonyod két részletben vehettek fel. Az egytemi osztály pedig hivatalból megindítja I. félévi szabadságoláscsá Ugyét. Így azután dülőre vihsted palatinusod I-III. kötetét, mit a főherczeg is nagyon, de nagyon óhajtt. Te szivós, de vékony dongáju ember vagy s mivel az idő megis csak mulik felettünk, már nem szabad elbizni magunkat semmiképpen. Kell tehát, hogy egészségedre vigyázzak s ne engedjem meg, hogy a gyertyát minakét végén meggyújtssad. Így ellenben, ha csak egy déleggal foglalkozol s a mellett megvan az a magynagyvások is, hogy már csak nagy családdra való tekintettel is elég jól keresse kiéled magada és mégis haladsz. Természetes, hogy egyáltalában nem kell az egész időt Bécsben töltened. Hiszen a bevezetés megírásához a szükséges magyar irodalom nem is állana a bécsi levéltárakban rendelkezésre. Csak annyi válnék szükségessé, hogy addig maradj Bécsben, míg a Staatsarchiv anyagát fel nem dolgozod. Abban a hitben élek, hogy ekképpen az anyagi gondokat legagabb egyelőre levettom a válláról. Ha további bajok lennének, fordulj hozzám bizalommal.

Imrének is folyóvá tettem 60.000 K-t annal, hogy egy szemeszterre menjen Bécsbe s csinálja a konstantinápolyi követség jelentései II. serezetének legalább I. kötetét /: a zsitvatoroki békéről kezdve:/ Így nem is leszél egyedül.

Meg néztem az altruista nyeméat. Eszményi az elhelyezés és elég jó a felszerelés. Két linotig gépet megrendeltem, az angliai magyarság soraiban pedig gyújtést indítok, hogy két menetip gépet is beszerzhessünk. A művészeti javadalomról pedig lassankint felszerelem a nyeméat rézmetszetek nyemására, finomabb szedésekre stb.

A "Történeli Magyarország" actiójában munkába akarom vétetni a

sárrétkutatást. A Vértess és a Bükny vízei látnak Fehérmegye déli-keleti részére, itt képezték azokat a mocsarakat, melyek a közép-közben Székesfehérvárt védték, a Náder, sárvíz és malom-csatornával pedig levezették. De még ma is annak a vidéknek egészen speciális flórája van. Így egy a Sárréttel foglalkozó műben közreműködhetne geológus, hydrológus, botanikus és historikus. Mit gondolsz, kiket vonjak be a tudósok közül az előzetes megbeszélésekbe.

Károlyi révén sok szöveget hallottam Pauliniről. Neki a "Történelmi Magyarország" actiója részéről még 25.000 K kijár. Hova utaljam ezt az összeget ki. Talán az intézet utján? Ha további összegre lenne még szükség, erről mielőbb értesíts, mert a "Történelmi Magyarország" 1922/23. évi költségvetését most állítom össze. Szeretnék továbbá a fiktól egy rövidke beszámolót, kit és milyen tárgyból hallgatott, dolgozott-e és milyen tárgyból szemináriumban a programot arról, hogy németországban ki milyen tárgyból akarna hallgatni, hogy ezt a "Történelmi Magyarország" intézőbizottsága elé terjeszthessem. Azen lesznek, hogy a fiu - esetleg több éven keresztül - tökéletes gazdaságtörténeti kiképzést kapjon, mert éppen gazdaságtörténeti téren lesz sok tennivaló. Csak arra figyelmeztet, hogy alapos közgazdasági műveltséget is igyekezzék magának szerezni, különösen a német gazdaságtörténeti iskola /:Schmoller iskolája:/ iránt érdeklődjék.

Tulcsok jönnek az intézetbe via facti. Talán mégis jó lenne a pályázás formáit a jövőben szigorúban venni. Nem szeretnék belőle szállodát csinálni. Szerdán teszem meg a palota ügyében döntő előterjesztésem a kormányzóknak. A manzár szobák helyett szívesen szerzek helyiséget a mezzaninen, lehetőleg a mostani hárem szoba mellett. Közüljétek kérelek valam, hogy lehetőleg a szomszédságban mi van a szobákban, mely szobákat kérhetném. Szent szerzetek be egyben a tére. Am akarna, hogy barátságtalan, fűtetlen szobákban pusztuljanak barátaink. Különösen Károlyi, a te és Imre szobáit szeretném rendszeresen fűtetni.

Érezteket magatekat úgy, hogy mindig gondom van reátek s csak egyet kérek, hogy produkáljunk is szép dolgokat, mivel ennek az ország-nak tartozunk. Nagy örömmel látom palatinusod kialakulását, mert érdeklőleges téma. Még vagyok ugyanis győződve, hogy a történelem szerep-tete nálunk azért szűnt meg, mert a XIX. század specializáló irány-zatának behatása alatt érdektelen tézisekben veszünk el, szakem-ber szakembernek irt és mindett kontaktus a tármaalemmal lassankint elszakadt. A publikumet ugyanis csak a nagy események érdeklik s nem az apróságok, melyeket én. Eszem ágában sincs a zsidó tudósok mód-szerét ajánlani, a kik különös érzéssel bíznak a feuilleton gen-re-ban feladkozható témák kihalászására. De annyit nekünk is meg kell

tennünk, hogy a nagy eseményekkel foglalkozzunk első sorban. Persze ezeknél az apró részletek is fontosak. Még vagyok róla győződve, hogy a fejlődés szempontjából is döntő lesz a palatinus téma, melyel belekerültél a nagy folyam főáramába. Különösen a Napóleoni háborúk lezajlása után sok lesz a gazdaságrönténeti anyag is, a mely speciális tanulmaitok körébe is bele esik. A főherceg említette, hogy a máder arcképei egész sorának van tulajdonában, a történelmi arcképcsarnokban is lesznek ilyenek, meg a hivatalokban. Azt gondolom, hogy az egész arcképanyagot át fog kellene nézni és minden kötethez több reprodukciót csatolhatunk, mi az egész kiadvány értékét még növelni fogja. Így művészeinknek is adhatok a kiadvány révén kerestetet.

Barátainkat melegen üdvözlöm, Téged sokszor és különösen melegen

Stefánia

Ms 4525/585

BUDAPEST, 1922. évi december hó 6.-án.

Kedves Sándorom !

Azt hittem, hogy már korábban lejössz Bécsből, azért nem kerestelek fel még levelemmel. Méltóságos Asszonyodtól azonban a társulati közgyűlésen arról értesültem, hogy még vagy 17.-éig fennmaradsz s így sietve írok.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADEμία
KÖNYVTÁRA Örömmel hallottam, hogy már korábban is nagyon szép anyagod mostani kutatásaid rendjén gyönyörűen kerekedik ki úgy, hogy igazán nagyszabásu kiadvány körvonalai bontakoznak ki. A magam részéről én sem maradtam tétlen, hanem az állami költségvetésben 5,000.000 korona hitelt irányoztam elő a Fontes-vállalat költségeire. Ezt az 5,000.000 koronát befizetem az Altruista nyomda folyószámlájának javára, az összeget, mint forgótőkét, a nyomda kamatmentesen használhatja, viszont köteles 20 %-kal a rendes árnál majd olcsóbban szedni forrás-kiadásainkat s ezek sorában a Te József nádorodat is. Ilyen módon már eleve biztosítani akartam azt, hogy nemcsak a Te publikációd, hanem a végre- valahára talán mégis csak elkészülő többi kiadványokat is ki tudja adni társulatunk, dacára annak, hogy a nyomdai papírárak

folytonosan emelkednek. Köszönettel venném, ha tájékoztatnál, hogy anyagod mikor lesz olyan állapotban, hogy szedésbe lehetne adni. Azt hiszem, mentül korábban kezdjük a munkát, annál olcsóbb lesz. Talán nem kellene bevárni bevezetésed elkészültét, hanem a forrás-anyag szedetéséhez előbb hozzá lehetne látni. Ha majd hazajössz, mindezt részletesen megbeszélhetjük.

Elnöki megnyitóm egy példányát Eckhardtnak megküldöttem. Ha érdekel, kívánságodra rendelkezésedre fogja bocsátani. A beszédben megkezdtem a reklámot a Te műved számára is. Én hiszem, hogy ha erre a korszakos kiadványra megfelelően felhívjuk a közönség figyelmét, igen sok előfizetőre tehetünk majd szert.

Hóman kinevezése már a Kormányzó előtt fekszik. Azt hiszem, hogy a muzeumi könyvtár élén neki való helyen lesz és hasznos szolgálatokat fog a közügynek tenni.

Baranyay állandóan Bécsben marad. A török felszabadító háborútól Mária Terézia trónraléptéig eltelt kort kívánnám az ő kutatásainak körébe utalni. Nem vagyok tájékozva, hogy az utóbbi hónapokban mivel foglalkozott. Hívd föl kérlek figyelmét arra, hogy az Einrichtungswerk-et fogalmazó hivatalnok személyiségevel is jó lenne a bevezetésben foglalkozni. Általában vitassátok meg vele a bevezetés kom-

pozícióját és állandóan figyelmeztessétek, hogy a gyönyörű témát el ne laposítsa. Különben meg lehet elégedve az-
nal, hogy kutatásait beszédemben mennyire kiemeltem. Csak
azután feleljen is meg a mellé helyezett várakozásoknak!

Károlyi itt a Batthyány-kabinetre vonatkozó-
lag gyönyörű anyagot talált, talán többet, mint szeretett
volna, mert ez az egyébként is nagy munkát még inkább el-
nyújtja. Mindenesetre szép kiadványra van kilátás.

A napokban Méltóságos Asszonyodat meg fogom láto-
gatni, Téged és barátainkat pedig a viszontlátás reményében
üdvözlök igaz barátsággal

Stein

M 4525 / 586

BUDAPEST, 1923. január hó 24.

Tisztelt Barátom !

Január hó 18-án írott leveledet megkaptam és nyomban intézkedtem, hogy Csánki a Történeti intézetbeli havidíjakat emelje fel. Ha eddig meg nem történt volna, úgy ennek kizárólag Kossányi betegsége az oka.

Czakót is megkértem, hogy úgy a Te, mint Lukinich második félévi tiszteletdíját egész összegében utalja ki.

Nagyon örvendek, hogy ujabban is szép levéltári anyagra bukkantál. Ha kedved lenne Párisba mégis kimenni, Mistler D'Auriol útján megkísérelném kieszközölni, hogy valamilyik párisi francia tanügyi magas internátusban, esetleg az ecole normale internátusába helyezzenek el s az itteni követség útján a szükséges ajánlólevelekkel is ellátatnálak.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADEMIÁ
KÖNYVTÁRA

A helyiségek dolgába egyidejűleg interveniálok.

Méltóságos

dr. Donanovszky Sándor
egyetemi tanár Urnak

Bécs.

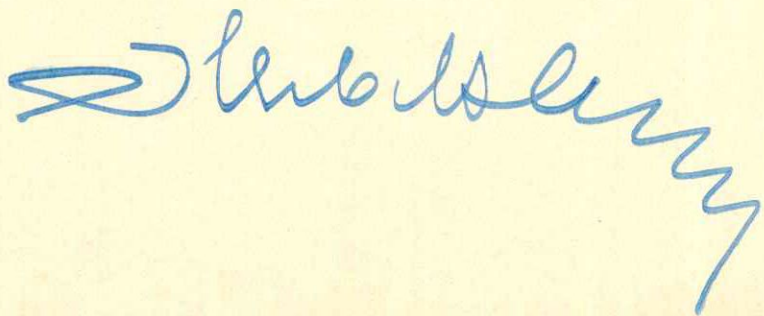

Imre irt rangsorolásának dolgában. Azt feltét-
lenül biztosítom, hogy a most kinevezés alá kerülő Té-
rejt és Csányit megelőzi, anennyiben Fejérpataky helyettes
állantitkári cím és jellegét, Petrovics és Végh valóságos
fődirektorságát tartalmazó külön kormányzói rezolúciók
mintájára ő is külön rezolúcióba kapja kineveztetését
igazgatóvá az Országos Levéltárhoz, a többi kinevezések
pedig egyetlen rezolúcióba összefoglalva csak egy nappal
később datáltatnának. Most azonban Dőry elé rangsorolni
alig lehetne az Országos Levéltár belbékéjének megrontá-
sa nélkül. De erre nincs is szükség, mert a szervezeti sza-
bályzat világos szövege szerint a fődirektori kinevezések
úgy sor rangsor szerint történnek és Imrének az Országos
Levéltárba való behozatalában mindenki úgyis Csánki leen-
dő utódjának odavitelét látja. Imrére ez a kinevezés ket-
tős előnnyel jár. Először nem kell leköltöznie Pécsre, ami
reá nézve úgy tudományosan, mint anyagilag valóságos ka-
tasztrófa számába menne, másodszor az Országos Levéltár mel-
lett egy történeti intézetet szándékozon szervezni, amely

előkészítője lenne a külföldi tudományos intézeteknek. Nem helyes ugyanis, hogy a levéltári kutatás technikájába külföldi intézetekben tanuljanak be az emberek, amely külföldi intézeteknek nem tan-, hanem kutatási intézeteknek kell lenniök. Ennek az Országos Levéltárral szoros kapcsolatban állana budapesti történeti intézete igazgatásával is Inrét szándékoznám megbizni. Ami szempontunkból pedig rendkívül fontos, hogy Inrét el ne veszítsük, mert Pécsre való leköltözése úgy a nagyszabásu kutatástól, mint a Történelmi Társulat dolgaitól valósággal elszigetelné, mindezért légy szives a magad részéről is oda-hatni, hogy most a rangsorolási kérdésekre különösebb súlyt ne vessen, hiszen a gyűjteményegyetemi tanácsban is csupa barátai ülnek.

Abban a reményben, hogy egészséged jó és a kutatásban örömed telik vagyok

igaz barátsággal

Ms 4525 / 587

BUDAPEST, 192 3. február hó 3.

Kedves Sándor !

Január 18-iki leveledre hamarosan válaszoltam
s úgy látom ez keresztezte január 27-iki soraidat, melyek-
ben levelem nyomait még nem látom. Azóta bizonyára meg-
kaptad.

Mindenekelőtt örömmel hozom tudomásodra, hogy
úgy Neked, mint Imrének egyenként 100.000 koronát utalvá-
nyoztam második szemeszteri tiszteletdíjak fejében. Re-
mélem, hogy a palatinus-mű készítésének egész ideje alatt
abban a helyzetben leszek, hogy munkásságod megfelelő ho-
norálásáról gondoskodhatok. És éppen mivel a nádor-kiad-
ványtól semmiképpen sem akarnálak elvonni, viszont az 1925-
iki Széchenyi centennáriumra való tekintettel a Széchenyi
kiadvány megjelenését sietttetem; a Széchenyi dolog terhet
levenném vállaidról, azzal Buday Lacit biznám meg, akit e
réven némi jövedelemhez is juttatnék, amire, amint látom,
égetően szükség is lenne. Nagyon kérlek, légy szives Laci-

Méltóságos

HATVAN
TUDOMÁNYOS AKADEÉMIA
KÖNYVTÁRA

dr. D o m a n o v s z k y S á n d o r

egyetemi ny.r.tanár Urnak

Wien.

val ily irányban érintkezésbe lépni, hogy a dolgok fonalát mielőbb a kezébe vehesse. Onként értetődik, hogy Te eddig a részvénytársaságtól élvezett telefonodat a Századok címén továbbra is meg fogod tartani.

E részben anyagiakban a Történelmi Társulatnak nem lesznek nehézségei, mert Társulatunk részére a nagy forráspublikáció címén évi öt millió korona szubvenciót folyósítok, ami nagy terveink végrehajtását és dolgozó munkatársaink megfelelő honorálását biztosítani fogja.

A bécsi intézet fenntartására 250.000 koronát folyósítok Csánki kezéhez. Ez lehetővé fogja tenni a tiszteletdíjaknak megfelelő szabályozását is. Az a nézetem azonban, hogy három kategóriát kellene felállítani. Az elsőbe soroztatnának azok, akiknek, mint Mayernek, állami fizetése még nincs. Minthogy ezek teljesen a honoráriumra vannak utalva, természetesen magasabb tiszteletdíjban kellene őket részesíteni. A második kategóriába tartoznának az olyan kiküldöttek, akiknek van ugyan állami fizetése, de itthon családjuk, lakásuk stb. van. Ilyenek vagytok Ti Imrével. A harmadik kategóriába tartoznának az olyanok,

mint Baranyai, akik állandóan Bécsbe vannak beosztva, itthon háztartásuk nincs s állami fizetésüket volta-képpen bécsi munkájuk ellenében élvezik. Ezek kaphatnák aránylag a legkisebb javadalmazást. Nagyon kérlek, beszéld meg mindezeket a szempontokat Károlyival s azután tegyetek Csánkinak konkrét propozíciót.

Lukinich szatmári békéjét hajlandó lennék azonnal nyomdába adni, annyival is inkább, mert súlyt helyeznék arra, hogy a dőblingi hagyaték után a tárgy jelentősége szempontjából ne mutakozzék kiadványainkban visszaesés.

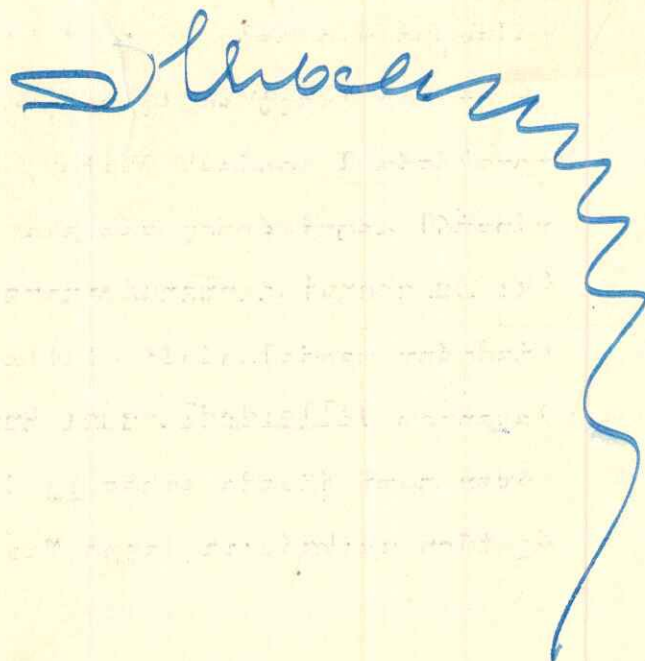
Hogy anyagod bőséges, az ne csüggyesszen. Mentől több a nádorra vonatkozó bizalmas anyagnak jutsz birtokába, annál gazdagabb lesz a kiadvány, különösen annál színesebb lesz a bevezetés. Takács Sándornál láttam az osztrák titkos rendőrség jelentéseit az országgyűlések lefolyásáról. Ilyenek bizonyára lesznek a Te általad feldolgozott országgyűlésekre vonatkozólag is. Éppen párt-történeti fejtegetéseid szempontjából megbecsülhetetlenek lehetnek ezek a jelentések is, melyek különösen

az ellenzéki vezérek személyiségére és szereplésére
nézve nyujtanak bőséges felvilágosítást. Add át Káro-
lynak, Imrének, Szekfünek és Eckhardnak meg Baranyai-
nak meleg üdvözlötenet és nyugtasd meg Imrét, hogy ter-
mészetesen addig marad Bécsben, ameddig ez megkezdett
köteteinek befejezése szempontjából szükséges. Idő előt-
ti hazahívását semmiesetre sem engedném meg.

Kiváló tisztelettel

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

igaz hived

44525 / 588
I

BUDAPEST, 1923. március hó 12.

Kedves Sándor !

Nem tagadom, nagy csodálkozással olvastam multkori hosszú leveledet, melyben még nagyobb csodálkozásomra gyönyörű kutatásaid előmeneteléről csak keveset, ellenben Nálad szokatlan általánosságokból annál többet olvashattam. Sajnos, csak most jövök hozzá a válaszadáshoz, mert a nyomorúságos választási mozgalmak és egyéb egészen fölösleges társadalmi kötelezettségek lerovása időm javát igénybe vette.

Ami általános fejtegetéseidet illeti abban a tekintetben, hogy a magyar kormány a tisztviselőkérdést nem jól kezeli, arra igen sokat lehetne mondani. Először is ez annyira az általános politika dolga, annyira a pénzügyminiszter és a miniszterelnök hatáskörébe vág, hogy e részben a szakminiszternek úgyszólván nincsen beleszólása; azt lehet mondani, hogy legfeljebb annyi joga van, hogy amennyiben nem azonosítja magát ennek a két irányadó miniszternek az

Méltóságos

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

D o m a n o v s z k y S á n d o r
egyetemi tanár Urnak

Bécs.

álláspontjával, lemondhat, állását oda adhatja. Kállaynak az az álláspontja, hogy az adókat lényegesen emelni többé nem lehet egyfelől azért, mert a közgazdaság nagyobb terhelést nem bír meg, másfelől meg azért, mert ha az adózókat kizárólag a hivatalnoki fizetésemelések miatt vagyunk kénytelenek tovább terhelni, ez a közalkalmazottak iránt ugyanis meglevő ellenszenvet még inkább felkorbácsolná. Ilyenféle akció, különben a nemzetgyűlésen nem is kecsegtetné sikerrel. De csodálkozom eszmefuttatásodon azért is, mert hiszen láthatod, hogy éppen Ausztriának, ahol most tartózkodol, csak azon kifejezett föltétel mellett adtak külföldi kegyelemkölcson, hogy tisztviselőit apasztja és pedig nem is saját maga, hanem e részben külföldi tényező disponál. Azt hiszem, nem lenne dicső dolog, ha mi is pénzügyeink összeomlása folytán oda jutnánk, hogy egy idegen ember péceznie ki azokat a szolgálati ágakat és azokat az embereket, akiket a magyar államnak el kell bocsátania. Mert azzal tisztában kell lennünk, hogy pénzügyeink összeomlása esetén teljesen külföldi gyámság alá kerülnénk. Nem maradt tehát számunkra más hátra, mint igen tekintélyes létszámcsökkenés s csak ennek a végrehajtása után lehet a megmaradt közalkalmazottak helyzetének számottevő megjavi-

tására gondolni.

Azt is írod, hogy rendszerem még a mi szűkebb körünkben, a történeti tudomány művelőinek körében sem vált be. Miben állt ez az én rendszerem? Abban, hogy míg nem voltam hatalmon, külföldi és honi áldozatkészségből összegyűjtöttem akkora alapokat, hogy időnként végzendő tudományos munkásság rekompenzációjaképpen bizonyos összegeket bocsátottam történészeink rendelkezésére. Ma ezek az összegek kicsinyeknek látszanak, de a pénz akkori értéke mellett mégis csak számot tettek. Mióta miniszter vagyok pénzt magánosoknál nem gyűjthetek, de sok millióval emeltem a kultuszminiszterium tudományos javadalmazását s abból mintegy öt milliót bocsátottam már eddig is a Történelmi Társulat rendelkezésére. Más módot kieszelni nem tudok s annak a másik módnak megnevezésével Te is adós maradsz, holott az, aki mást bírál, köteles rámutatni, mi jobbal tudja a kifogásolt rendszert helyettesíteni.

Nem látom át, hogy a bécsi intézet kereteit miért nem lehetne némileg tágítani, mikor a Kormányzó Ur Ő Főméltóságában meg van a hajlandóság, hogy további helyiségeket bocsásson rendelkezésünkre. Nem egészen áll az, hogy a munkát később is el lehet végezni, mert ha a hatalomról tá-

vozzom, aligha fogtok megfelelő fedezetet kapni a hihetetlenül növekedő nyomdaköltségekhez. De egyáltalában ki lát tisztán a bécsi levéltári anyag jövője iránt, nem-e tépik szét a levéltárat s akkor bizonyos anyagokat sohasem fogunk többé meglátni. Az pedig, hogy a bécsi kutatás egy vagy két millióval többjébe kerül-e a magyar államnak, pénzügyi szempontból meglehetősen mindegy. E részben Károlyi úr tegyen előterjesztést s a rendes táplálkozást biztosító összegeket föltétlenül rendelkezésre bocsátom.

Fennakadás a nyomdában alig lesz, mert máris négy milliót fizettem oda be a Történelmi Társulat folyószámlájára javára, amelyet még ez év júliusában további négy millióval fogok gyarapítani. Az Altruista Nyomda számára pedig az eddigi két szedőgépen felül, már hetekkel ezelőtt még két szedőgépet rendeltem. A Széchenyi kiadványok biztosítására pedig, az 1825-iki Széchenyi centenárium előkészítéseképpen további tíz milliót szántam úgy, hogy ebből a naplókra és a Blicken kívül a levelezés első kötetei és egy pár könyv is /:hitel, kelet népe stb.:/ kiadhatók legyenek.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADEÉMIA
KÖNYVTÁRA

Nem kell tehát semmi fennakadástól tartani, csak haladjon előre jól a munka.

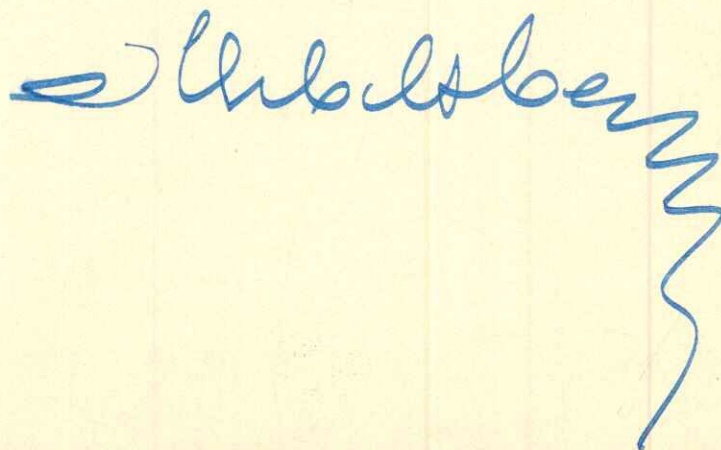
Egyben mindenesetre igazad lenne, hogy tudományos

munkát nem szabad erőltetni. De nem is tudom honnét vesszed, hogy én sürgetek. Ellenkezőleg jól látom, hogy első-sorban Te sokat dolgozol és csupán Hajnalra nézve tettem Károlyihoz intézett levelemben azt a megjegyzést, hogy az emigrációs munka első kötetét szeretném mielőbb készen látni. Hajnallal szemben ezt joggal írhattam, mert ő már közel két éve, hogy hazajött Bécsből s aránylag még kisebb kötetével mindig adós.

Örvendek, hogy a nagyhétre hazajössz. Rendkívül örvendek már előre, hogy érdekes kutatásaidról tájékoztatni fogsz. Meg vagyok róla győződve, ha olyan komoly kutató és oly jó feldolgozó, mint Te egy műre ekkora fáradságot fordítva; akkor igazán elsőrendű alkotás is jön létre, mely becsületére fog válni Neked és a magyar tudományosságnak egyaránt.

Üdvözzöld barátainkat nevemben. Neked pedig változatlan jóakarattal vagyok

régi barátod

le 4525 / 589

BUDAPEST, 1925. december hó 16.

Tisztelt Barátom !

Ugy Te, mint a szerkesztők is bár ismételten kértek, készítsek előszót a Fontes-vállalat három nyomás alatt levő kötetéhez; Szekfüéhez, Mályuszéhoz és Baranyaiéhoz. Én ezeket az előszókat nem a magam nevében irtam; hanem ezeket - úgy mint korábban is tettük - a Magyar Történelmi Társulat adhatná ki és írhatná alá. MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Mindegyik kötet egy-egy külön sorozatot vezet be s ezért az előszókat nem is főleg a kötet, hanem az illető sorozat előszavának szántam. És pedig Szekfüét a nemzetiségi sorozat, Mályuszét a kormányzattörténeti sorozat és Baranyaiét a társadalom-és gazdaságtörténeti sorozat bevezetéseképpen, ezenfelül rámutatok arra is, hogy Baranyai kötete még külön is beillik az összbirodalmi törekvések oklevéltárába.

Nagyon kérlek, nézd át ezeket az előszókat s módosítsd rajtuk mindazt, amit szükségesnek látsz. Ha a sorozatokat más-ként akarod elnevezni, mint ahogy azokat az előszók címében megjelöltem, az ellen sincs kifogásom. Imprimálás előtt azonban szeretném a három előszót kefelevonatban látni.

Genfből meglehetősen fáradtam értem haza s már alig várom 20-át vagyis a legközelebbi vasárnapot, amikor két he-

ti szabadságomat megkezdem. Szép lesz, ha szabadságom ide-
je alatt egyik nap kijössz velem Hidegkútra, ott zavartala-
núl elbeszélgethetünk.

Változatlan barátsággal

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

régi hived

Handwritten signature in blue ink, possibly reading 'Schubert'.

24525/500

BUDAPEST, 1920. január 22

Tisztelt Barátom!

Örömmel tettem eleget kívánságodnak és meleg-
hangu levélben arra kértem Popovics Sándort, a Nemzeti
Bank elnökét, hogy kedves fiadat a Nemzeti Bank statisztikai osztályában képességeinek megfelelő munkakörben alkalmazni sziveskedjék.

Őszintén örülnék, ha kedves Fiad az általa óhajtott alkalmazást elnyerhetné.

Szives üdvözléssel vagyok

kész hived:

Méltóságos

dr. D o m a n o v s z k y S á n d o r urnak,
egyetemi ny. r. tanár,
B u d a p e s t.

M, 4825/591

A művészettörténetiek a világon mindenütt quartban jelennek meg.

Két nagyságot kellene venni úgy, mint a budavári társulatnál.

A Budavári Társulat dolgait nem hagyom abba, mert a megjelent 10 kötet megérdemli, hogy folytassuk.

Érdekes, hogy még azt sem tudják, ki építette Grassalkovichnak azt a 3 kastélyt, a mely a magyar rococo prototipusa lett.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Négy magyar mecénás

Esterházy Imre primás és Donner
Grassalkovich és palotáinak építői
Esterházy Fényes Miklós és Esterháza
Esterházy Antal és Haydn

Hekler azt mondja, hogy silány és nem is épül fel levéltári kutatásokon.

MAGYAR
SZEMÉLYTAN AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

A Grassalkovich életrajzhoz jó stílusra kell, mert ez olyan kötet lesz, mely mindenkit érdekelni fog.

A mi életrajzainkkal az a baj, hogy az emberek életében nálunk kevés az igazán nagy mozzanat. De Grassalkovich édes, mint hivatalnok, mint vagyonszerző és mint mecénás. Azt sem tudják, kik építettek a Gyöngyösi palotákat.

A politikai és pénzügyi részt írhatja Eckhardt, a művészettörténetet Hekler vagy Pöglér.
Herzog nem tudna megcsinálni. A Grassalkovich levéltár Hederváron van.